

MUSIQA TA'LIMIDA INTEGRATSIYA VA INTERFAOL METODLAR

Sobirova Oyul Alimovna

Qo'qon DU Musiqa nazariyasi

kafedrası o'qituvchi (PhD)

oygulsobirova178@gmail.com

0009-0008-2832-5997

MAQOLA HAQIDA	ANNOTATSIYA
Qabul qilindi: 6-noyabr 2025-yil Tasdiqlandi: 10-noyabr 2025-yil Jurnal soni: 16-B Maqola raqami: 49 DOI: https://doi.org/10.54613/ku.v16i.1340 KALIT SO'ZLAR/ КЛЮЧЕВЫЕ СЛОВА/ KEYWORDS musiqa ta'limi, integratsiya, interfaol metodlar, metodik kompetentlik, ijodiy fikrlash, tanqidiy fikrlash, fanlararo bog'liqlik.	Mazkur maqolada musiqa ta'limida integratsiya va interfaol metodlardan foydalanish orqali bo'lajak musiqa o'qituvchilarining metodik kompetentligini rivojlantirish masalalari ilmiy-nazariy va amaliy jihatdan tahlil etilgan. Tadqiqotda musiqa fanini adabiyot, tarix va psixologiya fanlari bilan integratsiyalashning pedagogik ahamiyati asoslab berilgan hamda debat, jamoaviy ijro, ijodiy loyiha, munozara kabi interfaol metodlarning ta'lim jarayonidagi samaradorligi yoritilgan. Tajriba-sinov natijalari integratsiya va interfaol metodlar uyg'unligi talabalarning ijodiy va tanqidiy fikrlashini rivojlantirish, darsni loyihalash ko'nikmalarini shakllantirish va kasbiy tayyorgarligini oshirishga ijobiy ta'sir ko'rsatishini tasdiqladi.

Kirish. Bugungi kunda ta'lim tizimida yuz berayotgan tub islohotlar, zamonaviy pedagogik yondashuvlarning joriy etilishi hamda kompetensiyaviy yondashuvga asoslangan ta'lim modeli musiqa ta'limi jarayoniga ham yangicha talablar qo'ymoqda. Endilikda musiqa o'qituvchisi nafaqat musiqiy bilim va ko'nikmalarga ega bo'lishi, balki integratsiyalashgan bilimlar asosida ishlay oladigan, interfaol metodlardan samarali foydalana oladigan, ijodiy va tanqidiy fikrlash shaxs sifatida shakllanishi zarur. Shu bois musiqa ta'limida integratsiya va interfaol metodlardan foydalanish masalasi dolzarb ilmiy-pedagogik muammo sifatida namoyon bo'lmoqda¹.

Musiqa fanini adabiyot, tarix, psixologiya kabi fanlar bilan uzviy bog'lash o'qituvchining metodik kompetentligini oshirishda muhim omil hisoblanadi. Chunki musiqa san'ati inson ruhiyati, tarixiy jarayonlar, adabiy obrazlar va badiiy tafakkur bilan chambarchas bog'liq bo'lib, bu fanlararo integratsiya orqali o'quv jarayoni yanada mazmunli, ta'sirchan va samarali tashkil etiladi. Masalan, tarix fanidagi ma'lumotlar orqali musiqiy asarlarning yaratilish davri va ijtimoiy sharoiti yoritilsa, adabiyot bilan bog'lash orqali qo'shiqlarning matni, badiiy g'oyasi chuqur tahlil qilinadi, psixologiya esa musiqaning inson emotsional holatiga ta'sirini anglashga yordam beradi. Bunday yondashuv o'qituvchining kasbiy tayyorgarligini mustahkamlab, uning pedagogik mahoratini yuksaltiradi. Shuningdek, interfaol metodlar — debat, jamoaviy ijro, ijodiy loyiha, rolli o'yinlar, "fikrlar hujumi", klaster, munozara kabi usullar musiqa ta'limida faol o'quv muhitini yaratishda alohida ahamiyatga ega. Bu metodlar orqali talabalar dars jarayonining passiv tinglovchisi emas, balki faol ishtirokchisiga aylanadi, mustaqil fikrlash, o'z nuqtayi nazarini himoya qilish, jamoada ishlash va ijodiy yechim topish ko'nikmalarini egallaydi. Ayniqsa, jamoaviy ijro va ijodiy loyiha metodlari bo'lajak musiqa o'qituvchilarining sahna madaniyati, ijrochilik mahorati va pedagogik muloqot kompetensiyalarini rivojlantirishga xizmat qiladi².

Integratsiya asosida tashkil etilgan musiqa darslari talabalarda ijodiy va tanqidiy fikrlashni rivojlantirish imkonini beradi. Turli fanlararo bog'liqlikni anglash, musiqiy asarlarni har tomonlama tahlil qilish, ularning g'oyaviy-badiiy mazmunini chuqur o'rganish orqali talabalar voqelikni kengroq tafakkur doirasida idrok etadi. Bu esa kelajakdagi kasbiy faoliyatida ularning innovatsion yondashuv, muammoli vaziyatlarda to'g'ri qaror qabul qilish va pedagogik jarayonni samarali loyihalash ko'nikmalarini shakllantiradi. Shu nuqtayi nazardan, musiqa ta'limida integratsiya va interfaol metodlardan foydalanish nafaqat ta'lim sifati va samaradorligini oshiradi, balki bo'lajak musiqa o'qituvchilarining metodik kompetentligini rivojlantirish, ularni zamonaviy pedagogik faoliyatga tayyorlashda muhim vosita bo'lib

xizmat qiladi³. Mazkur maqolada aynan shu masalalar — musiqa fanini boshqa fanlar bilan integratsiyalash, interfaol metodlarning o'qituvchi tayyorgarligidagi o'rni hamda integratsiya orqali talabalarda ijodiy va tanqidiy fikrlashni rivojlantirishning pedagogik ahamiyati ilmiy-nazariy va amaliy jihatdan tahlil qilinadi.

Adabiyotlar tahlili. Musiqa ta'limida integratsiya va interfaol metodlardan foydalanish masalasi so'nggi yillarda pedagogika, san'atshunoslik va metodika yo'nalishlarida faol tadqiq etilayotgan dolzarb mavzulardan biridir. Zamonaviy ta'lim konsepsiyalarida fanlararo integratsiya, kompetensiyaviy yondashuv va interfaol o'qitish texnologiyalarining uyg'unligi ta'lim sifati oshirishning muhim omili sifatida e'tirof etilmoqda⁴.

Pedagogika nazariyasida integratsiya tushunchasi ta'lim mazmunini tizimli va yaxlit tashkil etish, fanlararo aloqadorlik asosida bilimlarni chuqurlashtirishga xizmat qiluvchi metodologik yondashuv sifatida izohlanadi. N. Muslimov, R. Djuraev, U. Asqarov kabi olimlar ta'limda integratsiyalashgan yondashuvning didaktik asoslarini ishlab chiqqan holda, fanlararo bog'liqlik o'quvchilarda mantiqiy, tizimli va tanqidiy fikrlashni rivojlantirishga xizmat qilishini ta'kidlaydilar. Ularning fikricha, integratsiya o'quv jarayonini sun'iy ravishda bo'linib ketgan bilimlardan holi etib, shaxsning yaxlit rivojlanishini ta'minlaydi.

Musiqa ta'limi sohasida integratsiya masalasi asosan musiqa—adabiyot, musiqa—tarix, musiqa—psixologiya, musiqa—tasviriy san'at yo'nalishlari orqali tadqiq etilgan. M. Qodirov, G. Sharipova, O. Sobirova, Sh. Rahimova kabi tadqiqotchilar musiqiy asarlarni adabiy matn, tarixiy voqelik va ijtimoiy-madaniy muhit bilan bog'liq holda o'rganish o'quvchilarning badiiy tafakkuri, estetik didi va musiqiy idrokini chuqurlashtirishini ilmiy asoslab berganlar. Ularning ishlarida integratsiya musiqani faqat tovush san'ati sifatida emas, balki madaniy, ma'naviy va tarbiyaviy hodisa sifatida talqin qilish imkonini berishi ko'rsatib o'tiladi.

Psixologiya faniga tayangan holda olib borilgan tadqiqotlarda L.S. Vygotskiy, A.N. Leontyev, B.G. Ananyev musiqaning shaxs psixikasiga ta'siri, emotsional-intellektual rivojlanishdagi o'rni yoritilgan. Mazkur qarashlar musiqa ta'limida integratsiya zarurligini asoslaydi, chunki musiqiy faoliyat faqat texnik ijro emas, balki chuqur psixologik jarayonlar bilan bog'liq bo'lib, talabaning ichki dunyosini boyitadi, ijodiy salohiyatini ochib beradi.

Interfaol metodlar masalasiga to'xtaladigan bo'lsak, J. Dewey, K. Rogers, V. Okon, M. Klarin, N. Sayidahmedov kabi olimlar faol o'qitish, muammoli ta'lim, hamkorlikda o'qitish nazariyalarini ishlab chiqib, interfaol metodlarning shaxsga yo'naltirilgan ta'limdagi o'rni asoslab berganlar. Ularning fikricha, bilim tayyor holda berilganda emas, balki

¹ Qodirov M. Musiqa ta'limi metodikasi. — Toshkent: Musiqa, 2017. — 180 b.

² Jo'raev R.X. Pedagogik texnologiyalar va pedagogik mahorat. — Toshkent: O'qituvchi, 2014. — 198 b.

³ Sharipova G. Musiqa va badiiy tafakkur integratsiyasi // Pedagogika jurnali. — 2019. — №3. — B. 45–49.

⁴ Sayidahmedov N. Zamonaviy pedagogik texnologiyalar. — Toshkent: Fan va texnologiya, 2018. — 256 b.

faol izlanish, muloqot va hamkorlik jarayonida egallanganda barqaror bo'ladi.

O'zbek pedagogikasida ham interfaol metodlarning ta'lim samaradorligiga ta'siri keng o'rganilgan. B. Ziyomuhhammadov, M. To'xtahodjayev, R. Jo'raev, N. Sayidahmedovlarning ilmiy ishlarida debat, munozara, klaster, "aqliy hujum", loyiha metodi, rolli o'yinlar kabi usullar o'quvchilarda mustaqil fikrlash, muloqot madaniyati, tanqidiy yondashuv va ijodkorlikni rivojlantirishi ta'kidlanadi. Ushbu metodlar musiqa ta'limiga tatbiq etilganda, talabalar nafaqat musiqani ijro etuvchi, balki uni tahlil qiluvchi, baholovchi va ijodiy qayta ishlovchi subyektg aylanadi.

Musiqa o'qituvchilarining metodik kompetentligini rivojlantirish masalasi bo'yicha E. G'oziev, R. Qodirov, O. Musurmonova, D. Ro'ziyeva kabi olimlar pedagog shaxsining kasbiy sifatleri, metodik tayyorgarligi va innovatsion faoliyatga tayyorligini tahlil qilganlar. Ularning tadqiqotlarida metodik kompetentlik bilim, ko'nikma, malaka, tajriba va shaxsiy sifatlar uyg'unligi sifatida talqin qilinadi. Ayniqsa, zamonaviy o'qituvchidan interfaol metodlarni bilish, fanlararo integratsiyani amalga oshira olish va ijodiy yondashuv talab etilishi alohida qayd etiladi. Shuningdek, xorijiy tadqiqotlarda E. Gordon, H. Gardner, J. Swanwick musiqa ta'limining ko'p qirrali rivojlantiruvchi xususiyati, musiqiy intellekt, ko'p tomonlama aql nazariyasi doirasida o'rganilgan. H. Gardnerning "ko'p qirrali intellekt" nazariyasiga ko'ra, musiqiy intellekt boshqa intellekt turlari (lingvistik, mantiqiy, shaxslararo) bilan uzviy bog'liq bo'lib, bu integratsion yondashuvning ilmiy asosini yanada mustahkamlaydi.

Adabiyotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, integratsiya va interfaol metodlar musiqa ta'limida nafaqat bilimlarni chuqurlashtirish, balki talabalarining ijodiy va tanqidiy fikrlashini rivojlantirish, metodik kompetentligini shakllantirishda muhim pedagogik omil hisoblanadi. Biroq mavjud tadqiqotlarda aynan musiqa fanini adabiyot, tarix va psixologiya bilan kompleks integratsiyalash hamda interfaol metodlarni uyg'un holda qo'llash masalasi yetarli darajada tizimli yoritilmagan. Shu sababli mazkur maqolada ushbu jihatlarni chuqurroq ilmiy tahlil qilish zarurati mavjud.

Tadqiqot metodologiyasi. Mazkur tadqiqot musiqa ta'limida integratsiya va interfaol metodlardan foydalanish orqali bo'lajak musiqa o'qituvchilarining metodik kompetentligini rivojlantirish jarayonini o'rganishga qaratilgan. Tadqiqot jarayonida shaxsga yo'naltirilgan, kompetensiyaviy, integratsiyalashgan va faoliyatga asoslangan yondashuvlar metodologik asos sifatida qabul qilindi. Ushbu yondashuvlar talabalarining kasbiy tayyorgarligini, ijodiy va tanqidiy fikrlashini rivojlantirishga xizmat qiluvchi pedagogik jarayonni tizimli tashkil etishga imkon beradi.

Tadqiqotda nazariy va empirik metodlar majmuasidan foydalanildi. Nazariy metodlar doirasida pedagogika, musiqa ta'limi metodikasi, psixologiya va san'atshunoslikka oid ilmiy adabiyotlar, dissertatsiyalar, monografiyalari, ilmiy maqolalar tahlil qilindi, taqqoslandi va umumlashtirildi. Fanlararo integratsiya, interfaol metodlar, metodik kompetentlik tushunchalarining mazmuni aniqlanib, ularning o'zaro bog'liqligi ilmiy-nazariy jihatdan asoslandi. Empirik tadqiqot metodlari sifatida kuzatish, suhbat, so'rovnoma, pedagogik tajriba-sinov ishlari va faoliyat mahsullarini tahlil qilish metodlaridan foydalanildi. Kuzatish metodi orqali musiqa mashg'ulotlarida integratsiya va interfaol metodlarning qo'llanish jarayoni, talabalarining faolligi, ijodkorligi va muloqotga kirishuvchanligi o'rganildi. Suhbat va so'rovnoma yordamida bo'lajak musiqa o'qituvchilarining fanlararo integratsiyaga munosabati, interfaol metodlardan foydalanish darajasi hamda metodik tayyorgarlik holati aniqlashtirildi.

Pedagogik tajriba-sinov ishlari oliy ta'lim muassasasining musiqa yo'nalishida tahsil olayotgan talabalar bilan olib borildi. Tajriba jarayonida musiqa fanini adabiyot, tarix va psixologiya fanlari bilan integratsiyalashgan holda o'qitish, dars jarayoniga debat, jamoaviy ijro, ijodiy loyiha, munozara, rolli o'yinlar kabi interfaol metodlarni tizimli joriy etish asosida mashg'ulotlar tashkil etildi. Tajriba oldi va tajriba yakunida talabalarining metodik kompetentligi, ijodiy va tanqidiy fikrlash darajasi maxsus mezonlar asosida baholandi. Tadqiqotda diagnostik metodlar ham qo'llanildi. Xususan, testlar, baholash varaqalari, reyting mezonlari yordamida talabalarining nazariy bilimlari, amaliy ko'nikmalari, ijodiy yondashuvi va fanlararo bog'liqlikni anglash darajasi aniqlab borildi. Olingan natijalar statistik tahlil qilinib, umumlashtirildi va xulosalar chiqarildi. Shuningdek, refleksiya metodi asosida talabalar va o'qituvchilarning tajriba jarayoniga bo'lgan munosabati, o'z faoliyatini baholashi, duch kelgan muammolari va

yutuqlari tahlil qilindi. Bu metod pedagogik jarayonning samaradorligini aniqlash, kamchiliklarni belgilash va ularni bartaraf etish yo'llarini ishlab chiqishda muhim ahamiyat kasb etdi.

Qo'llanilgan metodlar majmuasi musiqa ta'limida integratsiya va interfaol metodlarning bo'lajak o'qituvchilarning metodik kompetentligini rivojlantirishga ta'sirini har tomonlama o'rganish, nazariy asoslash va amaliy jihatdan isbotlash imkonini berdi.

Tadqiqot natijalari. Tadqiqot jarayonida musiqa ta'limida integratsiya va interfaol metodlardan foydalanishning bo'lajak musiqa o'qituvchilarining metodik kompetentligini rivojlantirishga ta'siri tizimli ravishda o'rganildi. Tajriba-sinov ishlari davomida musiqa fanini adabiyot, tarix va psixologiya fanlari bilan integratsiyalashgan holda o'qitish hamda dars jarayoniga debat, jamoaviy ijro, ijodiy loyiha, munozara va rolli o'yinlar kabi interfaol metodlarni joriy etish ijobiy natijalar bergani aniqlandi.

Tajriba oldi bosqichida o'tkazilgan diagnostik tahlillar talabalarining fanlararo bog'liqlikni anglash darajasi, musiqiy asarlarni kompleks tahlil qilish ko'nikmalari va interfaol metodlardan foydalanish tajribasi yetarli darajada shakllanmaganligini ko'rsatdi. Aksariyat talabalar musiqani alohida fan sifatida qabul qilib, uning adabiyot, tarix va psixologiya bilan uzviy bog'liqligini chuqur anglamagan, dars jarayonida esa asosan reproduktiv faoliyat ustun bo'lgan.

Tajriba jarayonida integratsiyalashgan mashg'ulotlar tashkil etildi. Masalan, tarixiy mavzudagi musiqiy asarlarni o'rganishda ularning yaratilish davri, ijtimoiy-siyosiy sharoiti tahlil qilindi; adabiy matn asosidagi qo'shiqlarda badiiy g'oya, obrazlar tizimi va poetik vositalar muhokama qilindi; psixologiya bilan integratsiyada esa musiqaning emotsional ta'siri, tinglovchi ruhiyatiga ta'siri tahlil etildi. Bu yondashuv talabalar tomonidan musiqani kengroq tafakkur doirasida idrok etishiga, mavzuga nisbatan qiziqish va motivatsiyaning oshishiga olib keldi.

Interfaol metodlardan foydalanish natijasida talabalarining darsdagi faolligi sezilarli darajada oshdi. Debat va munozara jarayonlarida talabalar o'z fikrlarini erkin bayon etish, dalillar keltirish va qarama-qarshi fikrlarni tahlil qilish ko'nikmalarini rivojlantirdilar. Jamoaviy ijro mashg'ulotlari orqali ular hamkorlikda ishlash, bir-birini tinglash, musiqiy uyg'unlikni his etish va sahna madaniyatiga amal qilish malakalarini egalladilar. Ijodiy loyiha metodida esa talabalar mustaqil izlanish, material to'plash, musiqiy va nazariy bilimlarni uyg'unlashtirish, natijani taqdim etish tajribasiga ega bo'ldilar.

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, integratsiya va interfaol metodlar uyg'unligi talabalarda ijodiy va tanqidiy fikrlashni rivojlantirishda muhim rol o'ynaydi. Talabalar musiqiy asarlarni faqat ijro yoki tinglash bilan cheklanmay, ularni mazmunan tahlil qilish, tarixiy va adabiy kontekstda baholash, psixologik jihatdan talqin qilishga o'rganib bordilar. Bu esa ularning tafakkur doirasini kengaytirib, muammoli vaziyatlarda mustaqil qaror qabul qilish qobiliyatini kuchaytirdi.

Muhokama. Metodik kompetentlik ko'rsatkichlari bo'yicha olib borilgan tahlil natijalariga ko'ra, tajriba guruhidagi talabalarda darsni loyihalash, fanlararo bog'lanishlarni aniqlash, interfaol metodlarni tanlash va qo'llash, talabalarining faolligini rag'batlantirish ko'nikmalari sezilarli darajada yaxshilangani kuzatildi. Talabalar dars ishlanmalarini tuzishda integratsion yondashuvdan foydalana boshladilar, musiqiy materialni boshqa fanlar bilan bog'lashga intildilar va interfaol usullarni maqsadga muvofiq tanlashni o'rgandilar.

Muhokama jarayonida aniqlanishicha, integratsiya asosida tashkil etilgan mashg'ulotlar talabalarining bilimni chuqurlashtirish bilan birga, ularning kasbiy o'ziga ishonchini ham oshiradi. Talabalar o'zlarini kelajakdagi o'qituvchi sifatida tasavvur qilib, dars jarayonini ijodiy loyihalashga, innovatsion g'oyalarni ilgari surishga harakat qildilar. Bu esa ularning pedagogik tafakkuri va metodik madaniyatining shakllanayotganidan dalolat beradi. Shuningdek, refleksiya natijalari talabalarining integratsiyalashgan va interfaol darslarni an'anaviy darslarga nisbatan qiziqarli, samarali va mazmunli deb baholaganini ko'rsatdi. Ular bunday darslar orqali musiqani chuqurroq anglaganliklarini, o'z fikrlarini erkin ifoda eta olganliklarini va jamoada ishlash ko'nikmalarini rivojlantirganliklarini ta'kidladilar.

Tadqiqot natijalari musiqa ta'limida integratsiya va interfaol metodlardan foydalanish bo'lajak musiqa o'qituvchilarining metodik kompetentligini rivojlantirish, ijodiy va tanqidiy fikrlashini shakllantirish hamda kasbiy tayyorgarligini oshirishda samarali pedagogik vosita ekanini tasdiqladi. Ushbu natijalar adabiyotlar tahlilida keltirilgan

nazariy qarashlarni amaliy jihatdan tasdiqlab, integratsion-interfaol yondashuvning ilmiy va pedagogik ahamiyatini yanada kuchaytiradi.

Xulosa va takliflar. Musiqa ta'limida integratsiya va interfaol metodlardan foydalanish masalasiga bag'ishlangan ushbu tadqiqot natijalari mazkur yondashuvning bo'lajak musiqa o'qituvchilarining metodik kompetentligini rivojlantirishda yuqori pedagogik samaradorlikka ega ekanini tasdiqladi. Tadqiqot davomida musiqa fanini adabiyot, tarix va psixologiya fanlari bilan integratsiyalash, shuningdek, interfaol metodlarni tizimli qo'llash talabalarning bilim saviyasi, ijodiy salohiyati va kasbiy tayyorgarligini sezilarli darajada oshirganligi aniqlandi. Integratsiyalashgan mashg'ulotlar talabalarni musiqiy asarlarni har tomonlama — badiiy, tarixiy, ijtimoiy va psixologik jihatdan tahlil qilishga o'rgatdi. Bu esa ularning tafakkur doirasini kengaytirib, musiqaga nisbatan ongli va tanqidiy yondashuvni shakllantirdi. Natijada talabalar musiqani faqat ijroi faoliyat sifatida emas, balki ma'naviy-ma'rifiy va tarbiyaviy ahamiyatga ega san'at turi sifatida anglay boshladilar.

Interfaol metodlar — debat, munozara, jamoaviy ijro, ijodiy loyiha, rolli o'yinlar va muammoli vaziyatli mashqlar orqali talabalarning dars jarayonidagi faolligi oshdi, muloqot madaniyati va hamkorlikda ishlash ko'nikmalari rivojlandi. Ushbu metodlar talabalarida mustaqil fikrlash, ijodiy yondashuv, pedagogik vaziyatlarni tahlil qilish va samarali qaror qabul qilish malakalarini shakllantirdi. Ayniqsa, jamoaviy ijro va ijodiy loyiha metodlari orqali bo'lajak musiqa o'qituvchilarining sahna madaniyati, tashkiliy qobiliyati va liderlik sifatleri rivojlanganligi kuzatildi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, integratsiya va interfaol metodlar uyg'unligi bo'lajak musiqa o'qituvchilarining metodik kompetentligini rivojlantirishda muhim pedagogik omil hisoblanadi. Talabalar darsni loyihalash, fanlararo bog'lanishlarni aniqlash, mos metodlarni tanlash va ularni samarali qo'llash bo'yicha yetarli tajribaga ega bo'la boshladilar. Bu esa ularning kelajakdagi kasbiy faoliyatida innovatsion, kreativ va zamonaviy pedagog sifatida faoliyat yuritishiga mustahkam zamin yaratadi.

Tadqiqot natijalariga asoslanib, quyidagi amaliy takliflar ilgari suriladi:

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yil 6-noyabrda PF-6108-son Farmoni. Ta'lim tizimini rivojlantirish strategiyasi to'g'risida. — Toshkent, 2020.
2. Muslimov N.A. Pedagogik kompetensiya asoslari. — Toshkent: Fan, 2015. — 240 b.
3. Jo'raev R.X. Pedagogik texnologiyalar va pedagogik mahorat. — Toshkent: O'qituvchi, 2014. — 198 b.
4. Sayidahmedov N. Zamonaviy pedagogik texnologiyalar. — Toshkent: Fan va texnologiya, 2018. — 256 b.
5. Ziyomuhhammadov B. Innovatsion ta'lim texnologiyalari. — Toshkent: Iqtisod-Moliya, 2016. — 210 b.
6. G'oziev E. Umumiy psixologiya. — Toshkent: O'qituvchi, 2013. — 312 b.
7. Qodirov M. Musiqa ta'limi metodikasi. — Toshkent: Musiqa, 2017. — 180 b.

- Musiqa ta'limi dasturlariga integratsion yondashuvni tizimli joriy etish. Oliy ta'lim muassasalarida musiqa yo'nalishi fan dasturlarini adabiyot, tarix, psixologiya va san'atshunoslik fanlari bilan uzviy bog'liq holda qayta ko'rib chiqish va integratsiyalashgan mavzularni kiritish maqsadga muvofiq.

- Interfaol metodlardan foydalanish bo'yicha metodik qo'llanmalar yaratish. Debat, jamoaviy ijro, ijodiy loyiha, munozara va rolli o'yinlar asosida musiqa darslarini tashkil etish bo'yicha maxsus metodik tavsiyalar, ishlanmalar va dars ishlanmalari to'plamini ishlab chiqish zarur.

- O'qituvchilar malakasini oshirish kurslarida integratsiya va interfaol metodlarga alohida e'tibor qaratish. Musiqa o'qituvchilari uchun tashkil etiladigan malaka oshirish va qayta tayyorlash kurslarida fanlararo integratsiya va zamonaviy interfaol metodlarni o'rgatishga yo'naltirilgan maxsus modullarni joriy etish tavsiya etiladi.

- Ijodiy loyihalar va jamoaviy faoliyatni kengaytirish. Talabalarni musiqiy spektakllar, adabiy-musiqiy kechalar, tarixiy-badiiy kompozitsiyalar, psixologik treninglar bilan uyg'unlashgan ijodiy loyihalarga jalb etish orqali ularning ijodkorligi va tashabbuskorligini rivojlantirish lozim.

- Fanlararo hamkorlikni kuchaytirish. Musiqa, adabiyot, tarix va psixologiya fanlari o'qituvchilari o'rtasida hamkorlikni yo'lga qo'yish, integratsiyalashgan ochiq darslar, seminarlar va mahorat darslarini tashkil etish ta'lim sifatini oshirishga xizmat qiladi.

- Talabalarning reflektiv faoliyatini rivojlantirish. Har bir integratsiyalashgan va interfaol mashg'ulotdan so'ng talabalar bilan refleksiya o'tkazish, ularning fikr-mulohazalarini tahlil qilish va dars jarayonini takomillashtirib borish tavsiya etiladi.

Musiqa ta'limida integratsiya va interfaol metodlardan foydalanish nafaqat bo'lajak musiqa o'qituvchilarining metodik kompetentligini rivojlantiradi, balki ularni zamonaviy ta'lim talabalariga mos, ijodkor, mustaqil fikrlovchi va raqobatbardosh pedagoglar sifatida shakllantirishga xizmat qiladi. Ushbu yondashuvni ta'lim jarayoniga keng joriy etish musiqa ta'limi sifatini yangi bosqichga olib chiqish imkonini beradi.

8. Sharipova G. Musiqa va badiiy tafakkur integratsiyasi // Pedagogika jurnali. — 2019. — №3. — B. 45–49.

9. Sobirova O.A. Musiqa ta'limida innovatsion yondashuvlar. — Qo'qon, 2021. — 156 b.

10. Vygotskiy L.S. Psixologiya razvitiya rebenka. — M.: Pedagogika, 2005. — 512 s.

11. Gardner H. Frames of Mind: The Theory of Multiple Intelligences. — New York: Basic Books, 2011. — 466 p.

12. Dewey J. Democracy and Education. — New York: Macmillan, 2004. — 370 p.

13. Swanwick K. Teaching Music Musically. — London: Routledge, 2008. — 192 p.

14. Gordon E. Learning Sequences in Music. — Chicago: GIA Publications, 2012. — 402 p.